

GENDER DISBALANCE IN SIMIN DANESHVAR'S NOVELS

გენდერული დისბალანსი სიმინ დანეშვარის რომანებში

Maia Talakhadze

PhD Student of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Tbilisi, Chavchavadze 1,0106, Georgia,
+995 551 202 204, maiatalakhadze@yahoo.com
<https://orcid.org/0009-0002-6223-4147>

Abstract. The world's political processes in the first half of the 20th century, especially the progress in the protection of women's rights, enhanced feminist activities in Iran. Writers were the first to engage in this process. Persian literature of this period made active steps towards the liberation of Iranian women from the patriarchal slavery.

Earlier, on the initial stage of development of modern prose, only men wrote about women's problems and described their inner world. However, from the second half of the 20th century, women writers appeared in Persian literature and started speaking about their own problems and the ways of solving them.

Simin Daneshvar is the first professional Iranian prose-writer who dared to reflect the topical issues of the hard fate of Iranian women. She created versatile images of main characters and left a special trace in the contemporary Persian literature. At the same time, she formed grounds for the development of female literature in Iran.

On the background of social-political situation, Simin Daneshvar describes the life of women oppressed by the patriarchal society and focuses on the stereotypes established in such society. By means of symbolic-mythological reflection of the reality, the writer tries to show the reader a complete transformation of the Iranian woman's mentality on the way of search for identity.

Daneshvar's works reveal not only the attitude of the Iranian society towards women, but also the attitude of women themselves towards their place, function, social role, rights and freedom.

Keywords: Female literature, women's rights, feminism, Simin Daneshvar, Persian literature.

მაია ტალახაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი,
ქ. თბილისი, ჭავჭავაძის 1, 0106, საქართველო,
+995 551 202 204, maiatalakhadze@yahoo.com
<https://orcid.org/0009-0002-6223-4147>

აბსტრაქტი. მეოცე საუკუნის პირველი ნახევრის მსოფლიო პოლიტიკურმა პროცესებმა, განსაკუთრებით კი ქალთა უფლებების თვალსაზრისით განხორციელებულმა სასიკეთო ცვლილებებმა ბიძგი მისცა ირანში ფემინისტური საქმიანობის გააქტიურებას. ამ გზაზე ერთ-ერთი პირველნი ლიტერატურის წარმომადგენლები გახდნენ. ამ პერიოდის სპარსულმა ლიტერატურამ აქტიური ნაბიჯები გადადგა პატრიარქალური ირანის კაბალაში მოქცეული ქალის გასათავისუფლებლად.

თუკი ადრე, თანამედროვე პროზის განვითარების საწყის ეტაპზე, ქალის პრობლემებზე და მის სულიერ სამყაროზე მხოლოდ მამაკაცები წერდნენ, მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრიდან სპარსულ ლიტერატურაში მწერალი ქალებიც გამოჩნდნენ და თავადვე დაიწყეს საკუთარ პრობლემებსა და ამ პრობლემების გადაჭრის გზებზე საუბარი.

სიმინ დანემვარი პირველი პროფესიონალი ირანელი ქალი პროზაიკოსია, რომელმაც გაზედა და თავის ნაწარმოებებში ასახა ის აქტუალური და მძიმე საკითხები, რომლებიც ტვირთად აწვა ირანელ ქალს და პერსონაჟთა მრავალფეროვანი სახეები შექმნა. მან თავისი ნაწარმოებებით განსაკუთრებული კვალი დატოვა თანამედროვე სპარსულ მწერლობაში და, იმავდროულად, საფუძველი ჩაუყარა ირანში ქალთა ლიტერატურის ჩამოყალიბებას.

სიმინ დანემვარი სოციალურ-პოლიტიკური ვითარების ფონზე აღწერს პატრიარქალური საზოგადოების კაბალაში მოქცეული ქალის ყოფას და მის მიმართ ამ საზოგადოებაში დამკვიდრებულ სტერეოტიპულ დამოკიდებულებას. მწერალი რეალობის სიმბოლურ-მითოლოგიური გააზრების საშუალებით ცდილობს აჩვენოს მკითხველს ირანელი ქალის ცნობიერების სრული გარდაქმნა იდენტობის ძიების გზაზე.

მისი ნაწარმოებები თვალსაჩინოს ხდის არა მხოლოდ ირანის საზოგადოებაში ქალთა მიმართ დამოკიდებულებას, არამედ თავად ქალების მიმართებას საკუთარი ადგილის, დანიშნულების, სოციალური როლის, უფლებებისა და თავისუფლებისადმი.

საკვანძო სიტყვები: ქალთა ლიტერატურა, ქალთა უფლებები, ფემინიზმი, სიმინ დანემვარი, სპარსული ლიტერატურა.

შესავალი. საზოგადოებაში ქალის ადგილისა და დანიშნულების შესახებ უამრავი მოსაზრება არსებობს. აშკარაა, რომ გარკვეული სოციოკულტურული ნორმები და კონკრეტულ საზოგადოებაში დამკვიდრებული წესები საზოგადოებრივი განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე განსხვავებულ უფლებებს, როლებსა და პასუხისმგებლობებს აკისრებს ქალებს და მამაკაცებს.

თანამედროვე ეტაპზე საზოგადოების განვითარებამ და ფემინისტური მოძრაობის გააქტიურებამ დღის წესრიგში დააყენა სტერეოტიპული, გაქვავებული, მყარი აზროვნებისა და შეხედულებების ახლებურად გააზრების აუცილებლობა და ეჭვის ქვეშ დადგა ტრადიციული პატრიარქალური მიდგომა.

ქალის ადგილის, როლისა და დანიშნულების საკითხის რეპრეზენტაცია თანამედროვე მსოფლიოში მნიშვნელოვან პრობლემად რჩება და ლიტერატურისთვისაც ინტერესის სფეროს წარმოადგენს. ამ თვალსაზრისით არც სპარსული ლიტერატურაა გამონაკლისი. ქალის პრობლემებზე და მის სულიერ სამყაროზე აქტიურად წერდნენ ირანელი მამაკაცი ავტორები, თუმცა მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრიდან სპარსულ ლიტერატურაში საგრძნობლად იმატა ქალი მწერლების რაოდენობამ. მათ, თავიანთი ცხოვრებისეული გამოცდილების გაზიარებით და რეალური ადამიანების პერსონაჟებად ქცევით, მოახერხეს მეოცე საუკუნის ირანის პატრიარქალური საზოგადოების ცნობიერებაში ქალის მიმართ დამკვიდრებული შეხედულებებისა და სტერეოტიპების მკითხველ საზოგადოებამდე მიტანა.

ქალი მწერლების შემოქმედება, პირველ ეტაპზე, არასერიოზულად აღიქმებოდა კრიტიკოსთა მხრიდან, თუმცა ისინი „ჯიუტად“ განაგრძობდნენ პროფესიულ საქმიანობას. ქალთა ლიტერატურა თანდათანობით, საზოგადოებრივი ყოფიერებისა და ცნობიერების ცვალებადობის შესაბამისად, ახალი თემებითა და ასახვის გზებით გამდიდრდა და მრავალფეროვანი გახდა (Мезенцева, 2015). შესაბამისად, კრიტიკოსებმა მწერალ ქალთა შემოქმედების სერიოზულად აღქმა დაიწყეს.

ამ თვალსაზრისით, მეოცე საუკუნის 40-იანი წლები მნიშვნელოვან ეტაპად მიიჩნევა თანამედროვე სპარსული პროზის განვითარებაში, რადგან ამ პერიოდში დაიწყო სამწერლობო საქმიანობა პირველმა პროფესიონალმა პროზაიკოსმა ქალმა - სიმინ დანეშვარმა, რომელსაც თანდათან მწერალი ქალების მთელი თაობა მოჰყვა. მას განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს თანამედროვე სპარსულ ლიტერატურაში.

სიმინ დანეშვარმა ქალებისა და მათი პრობლემების სააშკარაოზე გამოტანით დიდი პასუხისმგებლობა დააკისრა საკუთარ თავს. მისი მრავალფეროვანი შემოქმედება, რომელიც ქალის გონებით ჭვრეტს სამყაროს და აღწერს მიმართებას საზოგადოებასა და ქალის შინაგან სამყაროს შორის, ქალების უფლებებისთვის ბრძოლას, საზოგადოებაში მათი მდგომარეობის შეზღუდულობაზე დაუფარავად საუბარს ეხება. ირანელი პროზაიკოსი ქალებიდან მან პირველმა გაზედა და დამაჯერებლად დაიწყო არა მარტო პრობლემებზე საუბარი, არამედ ამ პრობლემების გადაჭრის გზების ძიებაც.

წინამდებარე სტატიის ფარგლებში შევეცდებით, თვალი მივადევნოთ პირველი ირანელი პროზაიკოსი ქალის სიმინ დანეშვარის შემოქმედებაში ქალის საკითხის რეპრეზენტაციას. საინტერესოა დაკვირვება, რა ევოლუცია განიცადა გამოხატვის ფორმებისა და შინაარსობრივი აქცენტების დასმის კუთხით საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ქალის პრობლემის განხილვამ და როგორ აისახა ის ლიტერატურაში.

კვლევის მეთოდოლოგია. კვლევა ეყრდნობა ფილოსოფიური აზროვნების ერთ-ერთ მიმდინარეობას - ეგზისტენციალიზმს, რომელიც ცდილობს აჩვენოს, როგორ განიცდის ადამიანი საკუთარ ყოფიერებას, ისტორიულ ეპოქასა და თავისუფლებას, ცდილობს გაიგოს, რა წარმართავს ადამიანის ინდივიდუალურ არსებობას სამყაროში.

საკვლევი ნაწარმოებების პერსონაჟები გამუდმებით ცდილობენ საკუთარი თავის უკეთ შეცნობას, შინაგანი თავისუფლებისკენ სწრაფვას, შიშის დაძლევას, საკუთარი ადგილისა და დანიშნულების განსაზღვრას საზოგადოებასა და სამყაროში, პასუხისმგებლობის გააზრებასა და აღებას, სწორი არჩევანის გაკეთებას.

მსჯელობა. სიმინ დანეშვარი, ირანელი მკითხველის წარმოდგენაში, პირველ რიგში, დაკავშირებულია რომანთან „სიავუშის დატირება“. სათაური აღნიშნავს ლეგენდარული გმირის - სიავუშის - დატირების ცერემონიალს და სიმბოლურად რომანის მთავარი პერსონაჟის, იუსეფის, გმირულ აღსასრულსაც გამოხატავს. რომანის სიუჟეტი მეორე მსოფლიო ომის ბოლო წლებში შირაზში ვითარდება და ასახავს 1941-1946 წლებში ირანში არსებულ სოციალურ-პოლიტიკურ ატმოსფეროს.

რომანი სტრუქტურის თვალსაზრით ორპლასტიანია. რომანის ზედა შრე ქვეყანაში არსებულ რეალურ სოციალურ-პოლიტიკურ ვითარებას აღწერს, ქვედა შრე კი მწერლისეული იდეის სიმბოლურ-მითოლოგიურ გააზრებას წარმოადგენს. ამ საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ხასიათის რომანს ერთ-ერთ მთავარ ხაზად გენდერული საკითხი მიჰყვება: კერძოდ, საზოგადოებრივი მოვლენების გავლენით მთავარი პერსონაჟის იუსეფის მეუღლის - ზარის - ცნობიერების სრული გარდაქმნა.

რომანის მთავარი ქალი პერსონაჟი, ზარი, რომელიც ნაწარმოების პირველ ნაწილში პატრიარქალური საზოგადოებისა და ოჯახის ორგანული ნაწილია, ნაწარმოების ბოლოსკენ სოციალურად აქტიურ, საზოგადოებრივი ღირებულებებით მოაზროვნე ქალად იქცევა, რომელიც მზადაა, ქვეყნისა და ხალხის ბედნიერებისთვის გაიღოს ყველაზე ძვირფასი, თავისი და ახლობლების სიცოცხლე.

რომანის დასაწყისში, შეძლებული ოჯახის დიასახლისი, ზარი, თავისი აზროვნებით არაფრით განსხვავდება პატრიარქალურ საზოგადოებაში გაზრდილი ქალისგან, რომლის მთავარი მიზანია იყოს მზრუნველი მეუღლე და კარგი დედა, რომელსაც, ქვეყანაში

შექმნილი სირთულეების მიუხედავად, ერთადერთ ფასეულობად საკუთარი ოჯახის კეთილდღეობის შენარჩუნება მიაჩნია.

„რაც უნდათ, ის ქნან, მაგრამ ომს ჩემს ბუდეში ნუ შემოიტანენ. მე არ მეხება, თუ ქალაქი მკვდრების უბანს დაემსგავსა...“ (Daneshvar, 1990: 18).

ზარი თვლის, რომ შეძლებს მშვიდად ცხოვრებას, თუკი მხოლოდ მის სახლში იქნება მშვიდობა. ის ჯერ კიდევ იმ მცდარ და არაჰუმანურ აზრს იზიარებს, რომ შესაძლებელია სიმშვიდე და ბედნიერება, თუკი გარშემო ყველა უბედურია. მას ჯერ არ ესმის, რომ ის, რაც საყოველთაოა, საქვეყნოა, აუცილებლად გეხება შენც.

რომანის დასაწყისში ზარი არ ჰგავს თავის ქმარს, იუსეფს, რომელიც ის ადამიანია, რომელმაც თავისი გარშემომყოფებისა და თანამემამულეებისადმი ერთგულებითა და თავგანწირვით შეძლო ადამიანების გამოღვიძება და მათ აზროვნებაში ცვლილებების შეტანა. სამშობლოზე უზომოდ შეყვარებულმა იუსეფმა მთელი თავისი შეგნებული სიცოცხლე ქვეყნის და ადამიანების ბედზე ზრუნვას შეაღია.

„ზოგიერთი ადამიანი უცხო ყვავილს ჰგავს, სხვებს შურთ მისი. ფიქრობენ, რომ ეს იშვიათი ყვავილი დედამიწის მთელ ძალას ისრუტავს. მზის ბრწყინვალეობას და ჰაერის სიკამკამეს ის შთანთქავს და მათ ავიწროებს, მზეს და ჟანგბადს არ უტოვებს. შურთ მისი და სურთ, არ იყოს. ან ჩვენნაირი იყავი, ან სულ ნუ იქნები“ (Daneshvar, 1990: 14).

დამოუკიდებელი, თავისუფლად მოაზროვნე, საქმიანი, გამჭრიახი იუსეფი ცდილობს დაარწმუნოს ზარი, რომ შესწევს ძალა იყოს მიზანდასახული, თავდაჯერებული, გამბედავი ქალი, რომელიც, გარემოებათა მიუხედავად, დაძლევეს შიშს ყველასა და ყველაფრის მიმართ, იბრძოლებს ცვლილებებისთვის, მომავალი თაობის უკეთესი მომავლისთვის და ღირსეულად გაუმკლავდება სირთულეებს.

„მაშინაც, როცა გეშინია, აკეთე საქმე. თუ სიმართლე შენს მხარესაა, შიშის მიუხედავად, აკეთე ის საქმე“ (Daneshvar, 1990: 131).

გათხოვებამდე ზარი მეტად გამბედავი და უშიშარი იყო. ცდილობდა, მისივე ნების საწინააღმდეგო გადაწყვეტილებებს შეწინააღმდეგებოდა, დაოჯახების შემდეგ უფრო ფრთხილი და დაკვირვებული გახდა, ამ სიფრთხილეს დედის ინსტინქტიც განაპირობებს. ზარი ხვდება, რომ მისი ზედმეტი სიფრთხილე ოჯახისა და შვილების კეთილდღეობასა და სიმშვიდეზე ზრუნვას ნიშნავს. მან ზუსტად იცის, რომ ახალგაზრდობაში სხვაგვარად მოიქცეოდა, ეყოფოდა გამბედაობა, წინ აღდგომოდა უსამართლობას. დროსთან ერთად მისი შეუპოვრობა თავშეკვებაში გადაიზარდა, თავშეკავება კი - ჩვეულებაში. ან იქნებ მშიშარა იყო და თავადაც არ იცოდა?

„სულ იმას ფიქრობდა, სინამდვილეში, მშიშარა იყო თუ მშიშარა გახდა? ან იქნებ იუსეფი იყო დამნაშავე? იმ დასკვნამდე კი მივიდა, რომ ცოლქმრული ცხოვრების შესახებ დამკვიდრებული შეხედულება ძირეულად არასწორია. არასწორია, რომ კაცი მთელი სიცოცხლე ერთ ქალს და წვრილშვილს იყოს მიჯაჭვული... ან პირიქით, არასწორია, ქალი იმდენად იყოს დამოკიდებული ქმარსა და რამდენიმე შვილზე, რომ არ შეეძლოს მშვიდად და თავისუფლად სუნთქვა. თუმცა ხედავდა, რომ მისი ცხოვრების ხიბლი სწორედ ამ მიჯაჭვულობაზე იყო დამოკიდებული“ (Daneshvar, 1990: 131).

დროსთან და გარემოებების ცვლილებასთან ერთად ზარის შეხედულებები იცვლება. იგი იწყებს სიტუაციისა და თავისი შინაგანი მზაობის გაანალიზებას. იწყებს ფიქრს, არის კი მზად, შეეწინააღმდეგოს არსებულ უსამართლობას, იბრძოლოს ცვლილებებისთვის, რომლებიც მოუტანს ტკივილს, თუმცა შვილების თაობის მომავალს შეცვლის?! მან ზუსტად იცის, რომ ცვლილებები გარდაუვალია და აუცილებლად შეეხება მას და მის ოჯახს. ამ ცვლილებებში ის უკვე თავის, როგორც ქალის, ადგილს, როლს და დანიშნულებას ხედავს. ზარის ცნობიერებაში ქალი საზოგადოების არათუ პასიური ნაწილი აღარ არის, არამედ ის პასუხისმგებელია საზოგადოების მომავალ კეთილდღეობაზე.

„ნეტავ, სამყარო ქალების ხელში იყოს, ქალების, რომლებიც შობენ ანუ ქმნიან და თავიანთი შექმნილის ფასი იციან. მოთმინების, ამტანობის, ჰარმონიულობისა და საკუთარი თავისთვის არაფრის კეთების ფასი... სამყარო ქალების ხელში რომ იყოს, სად იქნებოდა ომი?“ (Daneshvar, 1990: 193)

იუსეფის დაღუპვა ზარისთვის უმნიშვნელოვანეს და უკანასკნელ დარტყმად იქცა, რომელმაც ქალი ოჯახის დიასახლისიდან უსამართლობასთან აქტიურ მებრძოლად აქცია. ამ ტრაგედიამ ზარიში დიდი გარდატეხა მოახდინა. მან საკუთარ თავში უდიდეს შიშს - ცვლილებების წინაშე შიშს - სძლია. იგი მზადაა, დამოუკიდებლად წამოდგეს ფეხზე, იბრძოლოს სამართლიანობის აღდგენისთვის და ქმრის დაწყებული საქმე ბოლომდე მიიყვანოს. ზარი მზადაა, გაუძლოს ცხოვრებისეულ გამოწვევებს და გაიაზროს ქალების როლი ოჯახში, საზოგადოებასა და სამყაროში. ის ბედავს ფიქრს, იწყებს აზროვნებას, რასაც ჭეშმარიტებისკენ მიჰყავს.

„რა საქმის გაკეთებაც გინდათ, დღესვე გააკეთეთ... თუ ახლა არ გააკეთებთ, სხვა შანსი არ გექნებათ... დღეს იმ დასკვნამდე მივდი, რომ ცხოვრებაში და ცოცხლებისთვის მამაცი უნდა იყო... მაგრამ სამწუხაროა, რომ ასე გვიან დაგფიქრდი“ (Daneshvar, 1990: 291).

ვახუშტისა და სიუჟეტის განვითარების თვალსაზრისით განსხვავებული ნაწარმოებია სიმინ დანეშვარის რომანი „დაბნეულობის კუნძული“. ამ ორ რომანს ერთმანეთს რამდენიმე ათეული წელი აშორებს, თუმცა სწორედ ამ მიზეზის გამოა მათი ერთდროული კვლევა საინტერესო. ნაწარმოებების გამოცემებს შორის მრავალწლიანი სხვაობა საშუალებას გვაძლევს, თვალი მივადევნოთ, რა ევოლუცია განიცადა ირანულ საზოგადოებაში ქალის მდგომარეობამ და როგორი ასახვა ჰპოვა ამ საკითხმა სპარსულ, კონკრეტულად კი, ქალთა ლიტერატურაში.

რომანი მეოცე საუკუნის სამოცდაათიანი წლების ირანის ამბავს გვიამბობს. ეს არის ისტორია გონიერ, კულტურულ, განათლებულ გოგონაზე, ჰასთი ნურიანიზე, რომელიც მის ოჯახში დატრიალებული ტრაგედიისა და შემდგომ განვითარებული მოვლენების გამო, ბავშვობიდანვე დაბნეული და დაკარგულია თავის გრძნობებში, აღქმებსა და ემოციებში. ამ დაბნეულობის ფონზე ის თავის კუთვნილ ადგილს ეძებს გარესამყაროსა და საზოგადოებაში.

ერთი შეხედვით, ოჯახშიც და საზოგადოებაშიც ქალის როლი ბევრად უფრო მრავალმხრივი და დაფასებულია, ვიდრე 20-30 წლის წინათ. ესაა ამბავი განათლებული, უმაღლესდამთავრებული, სახელმწიფო დაწესებულებაში მომუშავე ახალგაზრდა ქალისა, რომელიც, ერთი შეხედვით, თავისუფალი და დამოუკიდებელია საკუთარ სურვილებსა და გადაწყვეტილებებში.

მწერალი ქვეყანაში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენების ფონზე გვიხატავს რომანის მთავარ პერსონაჟს. იგი ჯერ კიდევ სტუდენტობისას აქტიურად იყო ჩართული ქვეყანაში მიმდინარე პოლიტიკურ პროცესებში და ამ მიზეზით, სხვა სტუდენტებთან ერთად, ორი თვე საპყრობილეში გაატარა. თავისუფალი, თავდაჯერებული, საქმიანი ქალი, მის გაშემო განვითარებული მოვლენების გამო, პერიოდულად, კვლავ ერთვება ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში.

ჰასთი, რომელიც მამის გარდაცვალების შემდეგ მოხუცმა ბებამ გაზარდა, განათლება მისცა, ახლა უკვე კულტურის სამინისტროშიც მუშაობს. იგი ცდილობს თავისი, როგორც ქალის, ადგილისა და დანიშნულების გააზრებას ოჯახში, საზოგადოებრივ საქმიანობასა და ქვეყანაში მიმდინარე პროცესებში. ბავშვობიდან, დედის სხვა კაცზე გათხოვების შემდეგ, მუდმივად არჩევანის გაკეთება უწევდა დედისა და ბებულის აზრებს შორის; დედისა და ბებულის მზრუნველი კალთის ქვეშ ცხოვრებასა და მათი გავლენიდან გამოსვლის გადაწყვეტილებას შორის. გოგონას დაბნეულობის განცდა და გაორებული შეგრძნებები ზრდასრულობაშიც გაჰყვა. მას არჩევანის გაკეთება

სიყვარულშიც უჭირს, ვერ გადაუწყვეტია, ორ ერთმანეთისგან განსხვავებულ მამაკაცს შორის რომელზე შეაჩეროს ყურადღება.

მისი სტუდენტობის მეგობარი მორადი, თავისი დემოკრატიული სულისკვეთებისა და ეროვნული ფასეულობების ერთგულების მიუხედავად, ქორწინების წინააღმდეგია. ამის მთავარ მიზეზად ფინანსურ პრობლემებს ასახელებს და თავს არიდებს პასუხისმგებლობის საკუთარ თავზე აღებას. მისთვის ქორწინება ტვირთია, რომელიც სიყვარულს აქარვებს და აუფერულებს. იგი თანამედროვედ მოაზროვნე ქალის, ჰასთის თამამ შეთავაზებას, რომ იქორწინონ, უარით პასუხობს. არადა, ჰასთისთვის მოსიყვარულე ოჯახის შექმნა და შვილებზე ზრუნვა ცხოვრების მთავარი სურვილია.

„ჩემი გული შენი სიყვარულითაა სავსე... მაგრამ, ო, ძვირფასო... მოდი, ქორწინებით ნუ გავთელავთ“ (Daneshvar, 1999: 198).

უცხოეთში განათლებამიღებულ, ფინანსურად შეძლებულ სელიმს კი კულტურული და განათლებული, თუმცა მორჩილი, ოჯახზე მზრუნველი ცოლი სჭირდება. მიუხედავად იმისა, რომ თეორიულად იგი ქალისა და კაცის თანასწორობის მომხრეა, პრაქტიკულად, საზოგადოებაში მათი ადგილი გამიჯნული აქვს. სელიმი თვლის, რომ ქალებმა არ უნდა იმუშაონ, რადგან ამით ყურადღებას აკლებენ ოჯახს, შვილებს და მეუღლეს. დასავლური განათლებისა და დემოკრატიული იდეების მიუხედავად, ის ქალებთან და მათ ფუნქციასთან დაკავშირებით კვლავ პატრიარქალური აზროვნების მქონე საზოგადოების შეხედულებების ერთგული რჩება. ფაქტობრივად, მისი დემოკრატიულობა და პროგრესულობა მხოლოდ ფასადია, რომლის მიღმაც კვლავ იგივე პატრიარქალური ცნობიერება მიჩქმალულა.

„არ მინდა, ჩემმა ცოლმა თან სახლში საქმე აკეთოს, თან სამსახურში მუშაობდეს. ბავშვებსაც უპატრონოს და ქმარსაც, გადაიღალოს. აბა, დაფიქრდით, ბავშვების დილით ადრე გაღვიძება და მათი ფეხბურთის ბურთივით მამიდისთვის, დეიდისთვის და ბებიისთვის სროლა, იმისთვის, რომ ქალი სამსახურში წავიდეს, სწორი საქციელია?“ (Daneshvar, 1999: 40)

სელიმი გამონაკლისი არ გახლავთ. ამ საზოგადოებაში მამაკაცები მზად არ არიან, მიიღონ ქალების ფინანსური დამოუკიდებლობა, საქმიანი მეუღლეებისადმი ნდობა ეკარგებათ და ეჭვიანობენ კიდევ მათზე. ამიტომ ურჩევნიათ, ისინი თავიანთი გავლენის ქვეშ ჰყავდეთ და მათი ყოველთვიური ხელფასიც კი საკუთარი შეხედულებისამებრ ხარჯონ. ეს მამაკაცები თითქოს აღარ ჰგვანან თავიანთ წინამორბედებს: არ ძალადობენ, არ უხეშობენ, ქალის ნების წინააღმდეგ ქორწინებას არ გეგმავენ, თუმცა ქალის წინააღმდეგ „კულტურული ექსპანსია“ კვლავ ძალაშია. ისინი თავბრუს ახვევენ ახალგაზრდა, ლამაზ, გამოუცდელ ქალებს, რათა ქორწინების შემდეგ ცვილის ფიგურების მსგავსად მოათვინიერონ, მორჩილ ცოლებად აქციონ, არჩევანის უფლება წაართვან და თავიანთ ჭკუაზე ატარონ.

„შემიძლია, ცვილივით დავიმორჩილო...“ (Daneshvar, 1999: 176) - ამბობს ევროპაში განათლებამიღებულ, „პროგრესულად მოაზროვნე“ სელიმი.

ამკარაა, რომ დასავლეთში მიღებული უმაღლესი განათლება საკმარისი არ აღმოჩნდა სელიმის ცნობიერებაში ღრმად გამჭდარი ტრადიციული პატრიარქალური შეხედულებების დასაძლევად. იგი ტრადიციული შეხედულებების გავლენას განიცდის და პატრიარქატის ისეთივე დაღი აზის, როგორც საზოგადოების დიდ ნაწილს.

ჰასთისთვის თავისი დინჯი, დაკვირვებული, ხანაც მეღანქოლიური ხასიათი ბავშვობის ტრავმასთან და კომპლექსებთან ასოცირდება, რომელთა დაძლევაც სულ მუდამ მუშაობს. მიუხედავად სირთულეებისა, ცდილობს, დედის და ბებიის ჩრდილს თავი დააღწიოს, გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად მიღება შემლოს, ღიმილი ისწავლოს, ბევრი იცინოს და ცხოვრება გაიმარტივოს. ის მუდამ საკუთარი თავის

მიებაშია, უამრავ შეკითხვას შეკითხითვე პასუხობს და ვერ გაურკვევია, რატომ სურთ მამაკაცებს მისგან მორჩილი ცოლის შექმნა.

ჰასთის საზოგადოებაში ყოფნა სიამოვნებასაც ანიჭებს და ხატვისთვის საჭირო იდეებითაც ამარაგებს. მისთვის ძველი, ტრადიციული, ყავლგასული შეხედულებები ქალების ფუნქციისა და დანიშნულების შესახებ სულაც არაა მისაღები და საინტერესო. იგი თვლის, რომ ქალები კაცების შიშით ამბობენ უარს საკუთარ ინტერესებსა და ღირებულებებზე, სათანადოდ ვერ აფასებენ თავიანთ შესაძლებლობებს და მიაჩნიათ, რომ მათი ადგილი მამაკაცთა საზოგადოებაში არ არის.

„პატრიარქატის ეპოქიდან ქალების უმეტესობა ჩუმად აყურადებს, თვალთმაქცობს, ითმენს, მორჩილებაშია, რადგან მამაკაცური ქმედითი საზოგადოებისკენ გზა დახშული აქვს“ (Daneshvar, 1999: 170).

საბოლოო ჯამში, ჰასთი არჩევანის წინაშე დგება. თუ სურს ოჯახი შექმნას, მსხვერპლზე უნდა წავიდეს. მან ფინანსურად უზრუნველ და დუხჭირ ცხოვრებას, მშვიდ და ბოზოქარ ყოფას, ღალატსა და რწმენას, ხელოვნებასა და სიყვარულს, პირად ინტერესებსა და ოჯახურ მოვალეობებს შორის არჩევანი უნდა გააკეთოს. მისთვის ეს არჩევანი მარტივი სულაც არაა და გაორებული ჰასთი ისევ საზოგადოებისთვის ჩვეულ, დამკვიდრებულ და მისაღებ არჩევანს აკეთებს. როგორც ჩანს, ჯერ არც ჰასთის ცნობიერებაა მზად რადიკალური ცვლილებებისთვის. გონებაში ღრმად გამჯდარი ტრადიციული შეხედულება, რომ ქალის მთავარი ფუნქცია ოჯახზე ზრუნვა და შვილების გაჩენაა, ჰასთის მოსვენებას უკარგავს და გადაწყვეტილების თავისუფლად მიღების საშუალებას უსპობს. იგი გადაწყვეტს, რომ პირადი ინტერესები ოჯახურ პასუხისმგებლობებს ანაცვალოს, საყვარელი საქმე ერთფეროვან ყოფას შესწიროს, ბედს და ახალ ცხოვრებას შეეგუოს. ჰასთი არჩევანს მშვიდი და უზრუნველი, მაგრამ ერთფეროვანი ცხოვრების სასარგებლოდ აკეთებს. ის სელიმს მიჰყვება ცოლად.

დანემზარის ამ რომანის მიხედვით ამკარაა, რომ მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრის ირანის საზოგადოებრივ-კულტურულ ცხოვრებაში მიმდინარე ცვლილებების მიუხედავად, საზოგადოებაში ქალის მიმართ დამოკიდებულება კვლავ იგივეა, გენდერული თანასწორობა საზოგადოებრივი ცხოვრების ზედაპირულ გამოვლინებად და ფურცელზე დაწერილ უფლებად დარჩა. პატრიარქალურ საზოგადოებაში ქალს კვლავ თავისი, მკვეთრად გამოიხსნული და ტრადიციით მინიჭებული ფუნქციები აქვს, კაცს კი - თავისი. საზოგადოების აზრით, ქალის დანიშნულება კარგი დედობით და მზრუნველი ცოლობით შემოიფარგლება, მამაკაცის ფუნქცია კი ოჯახის უფროსობა და გადაწყვეტილებების მიღებაა. მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანები ირგვლივ ყველაფერს ამჩნევენ, ხედავენ, როგორ ირღვევა ქალების უფლებები მათ გარშემო, ამ საკითხზე დუმდები არჩევენ. ასეთი საზოგადოება, მწერლის შენიშვნით, ცნობილ ქანდაკებას - ბრმა, ყრუ და მუნჯ მამუნებს ემსგავსება, რომლებსაც ხელები თვალებზე, ყურებსა და პირზე აუფარებიათ, რომ არაფერი დაინახონ, მოისმინონ და ილაპარაკონ. „ეს ქანდაკება ქალთა მდგომარეობას აღწერს ჩვენს პატარა სამყაროში“ (Daneshvar, 1999: 75). ხშირ შემთხვევაში, სწორედ საზოგადოებაში მყოფი ბრმა, ყრუ და მუნჯი მენტალობის ადამიანები წყვეტენ ქალების ბედს და არად აგდებენ ქალთა მიმართ ფიზიკური თუ ფსიქოლოგიური ძალადობის გამოვლინებას.

დასკვნა. დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ

- საზოგადოებრივი აზრისა და ტრადიციული შეხედულებების მიუხედავად, საუკუნის შუახანებიდან ირანელი ქალი უკვე ცდილობს, ტრადიციისა და სახლის ოთხ კედელს მიღმა გაიხედოს, დაძლიოს შიში ყველასა და ყველაფრის მიმართ. ის ბედს ფიქრს და თავს აზროვნების უფლებას აძლევს. ტრადიციული შეხედულებების მიუხედავად, სიმინ დანემზარის ზოგიერთი ქალი პერსონაჟი (კერძოდ, „სიავუმის დატირებაში“ - ზარი)

სიცოცხლის ფასად იბრძვის ცვლილებებისთვის, მიძინებული საზოგადოების გამოვლიძებისთვის, ქალთა უფლებების გაუმჯობესებისთვის, სამართლიანობის აღდგენისთვის, ერთეუბა ქვეყნაში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკურ პროცესებში. ჭეშმარიტი დასავლური ღირებულებების დამფასებელი, მაგრამ შეფარული ექსპანსიის წინააღმდეგი პერსონაჟი ოჯახის სიმშვიდის დამცველი ქალიდან ქვეყნის ინტერესების დამცველ ქალად იქცევა.

- მეოცე საუკუნის 70-იანი წლების ქალი („დაბნეულობის კუნძული“) მეტად თავდაჯერებული, თამამი, განათლებული და საქმიანია. იგი ეცნობა დასავლეთის თანამედროვეობას და თავისუფალი, ბედნიერი, ფინანსურად უზრუნველყოფილი ცხოვრებისკენ ისწრაფვის. ქალი საკუთარი „მე“-ს ძიებაშია და ცდილობს, საზოგადოებაში თავის დამკვიდრების გზა იპოვოს, თუმცა ქვეცნობიერში დაღეძილი ტრადიციული შეხედულებების მარწუხებიდან კვლავ ვერ გამოდის. გაორებული, დაბნეულ, დაკარგულ მდგომარეობაში მყოფს ვერ გაურკვევია, რა გზას დაადგეს. ეს არის გაორება წარსულსა და აწმყოს, დასავლეთსა და აღმოსავლეთს, მიჩვეულსა და მიუჩვეველს შორის და ძნელია თქმა, როდის მოხერხდება სწორი არჩევანის გაკეთება.

- სიმინ დანეშვარის პერსონაჟი ქალი საკუთარ თავსა და ინტერესებზე ფიქრს იწყებს. მეოცე საუკუნის ბოლო ათწლეულებში იგი თითქოს უკვე თავისუფალია, მის უფლებებს, გარეგნულად, აღარც საზოგადოება ზღუდავს და აღარც - ოჯახი, მაგრამ სიღრმისეული დაკვირვება იმას მოწმობს, რომ საუკუნოვანი ტრადიციების ტყვეობიდან საბოლოოდ ვერც ქალი გამოსულა, ვერც მამაკაცი და, საერთო ჯამში, ვერც მთელი საზოგადოება. და ამ ფსიქოლოგიური, ხშირად - გაუცნობიერებელი წნეხისგან გაორებული ქალი კვლავ დაბნეულია, კვლავ ვერ გაურკვევია, როგორი არჩევანი გააკეთოს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- Daneshvar, S. (1990). *Savuushun*. Tehran: Entesharat-e Khvarazmi.
- Daneshvar, S. (1999). *Jazire-ye sargardani*. Tehran: Entesharat-e Khvarazmi.
- Dehbashi, A. (2004). *Bar sahele jazire-ye sargardani: jashnname doqtor Simin Daneshvar*. Tehran: Entesharate sokhan.
- Macquarrie, J. (1972). *Existentialism*. Philadelphia: Westminster.
- Мезенцева, А. (2015). *Женская литература как феномен: Генезис и эволюция*. <https://studylib.ru/doc/594449/zhenskaya-literatura-kak-fenomen--genesis-i-e-volyuciya>

REFERENCES:

- Daneshvar, S. (1990). *Savuushun*. Tehran: Entesharat-e Khvarazmi.
- Daneshvar, S. (1999). *Jazire-ye sargardani*. Tehran: Entesharat-e Khvarazmi.
- Dehbashi, A. (2004). *Bar sahele jazire-ye sargardani: jashnname doqtor Simin Daneshvar*. Tehran: Entesharate sokhan.
- Macquarrie, J. (1972). *Existentialism*. Philadelphia: Westminster.
- Mezenceva, A. (2015). *Zhenskaja literatura kak fenomen: Genesis i jevoljucija [Female Literature as a Phenomenon: Genesis and Evolution]*. <https://studylib.ru/doc/594449/zhenskaya-literatura-kak-fenomen--genesis-i-e-volyuciya>